

جایگاه افراد در ساختار سیاسی ایران در پرتو تسلیت به احمدی نژاد و خاتمی

راه های گوناگونی برای فهم تغییر وزن افراد در ساختار سیاسی ایران وجود دارد. یکی از این راه ها، مرگ نزدیکان شخصیت های سیاسی و پیام های تسلیتی است که در این ارتباط از بالا (خصوصاً پیام آیت الله خامنه ای) تا پائین نظام صادر می شود.

به عنوان نمونه، به مناسبت درگذشت مادر سردار سلیمانی، آیت الله خامنه ای طی پیامی در ۱۳۹۲/۶/۱۹ خطاب به او نوشت :

"سردار سرلشکر قاسم سلیمانی درگذشت مادر گرامیتان را به شما و دیگر بازماندگان آن مرحومه تسلیت می گویم. **رحمت و خدمات ارزشمند جنابعالی به اسلام و مسلمین، بی شک ذخیره ارزشمندی است در دیوان عدل الهی**، برای مادری که چنین فرزندی را در دامن خود تربیت کرده است. رحمت و مغفرت الهی را برای آن مرحومه از خداوند متعال مسألت می کنم".

این پیام نشان می دهد که سرلشکر سلیمانی چه جایگاهی نزد آیت الله خامنه ای دارد. دیگر زمامداران جمهوری اسلامی و روحانیت درباری هم نسبت خود را با سردار سلیمانی با این پیام تنظیم می کنند. البته جایگاه سردار سلیمانی در ساختار سیاسی ایران صرفاً ناشی از این پیام نیست، خامنه ای درباره او باز هم سخن گفته است. اما در جمهوری اسلامی- آن چنان که آیت الله خمینی ترسیم کرد - "میزان حال فعلی افراد است"- و تسلیت ها هم تا حدود زیادی وضعیت فعلی افراد در ساختار سیاسی را نشان می دهند.

آیت الله خامنه ای در ۴ اسفند ۹۳ به علی فلاحیان- وزیر اطلاعات اسبق و عضو فعلی مجلس خبرگان رهبری- نیز درگذشت فرزندش را تسلیت گفت و نوشت:

"حجة الاسلام جناب آقای حاج شیخ علی فلاحیان دام توفیقه. درگذشت فرزندتان را به جنابعالی و سایر بازماندگان محترم تسلیت می گویم و رحمت و مغفرت الهی را برای آن مرحوم مسألت می نمایم".

محمد خاتمی و محمود احمدی نژاد

مقایسه جایگاه فعلی دو رئیس جمهور پیشین جمهوری اسلامی از این منظر قابل درک است. بامداد ۲۲ بهمن ماه ۹۳ مادر محمود احمدی نژاد فوت کرد. روز بعد ، آیت الله خامنه ای طی نامه ای به او تسلیت گفت و نوشت:

"جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد دام توفیقه. درگذشت بانوی پرهیزگار و انقلابی والدهی ماجده را به جنابعالی و سایر بازماندگان محترم تسلیت می گویم و برای ایشان رحمت و مغفرت واسعه ای الهی را مسألت می نمایم".

حسن روحانی هم در همان روز طی بیانیه ای به او تسلیت گفت. علی لاریجانی- رئیس مجلس- نیز طی پیامی به احمدی نژاد تسلیت گفت . دیگر مسئولان جمهوری اسلامی هم به احمدی نژاد تسلیت گفتند.

احمدی نژاد در وبسایتش فقط تسلیت [آیت الله نوری همدانی](#) و [آیت الله علوی گرگانی](#) را برای انتشار داشت. از دیگر فقیهان خبری نبود.

ممنوعیت خاتمی و درگذشت خواهر

خواهر سید محمد خاتمی در بامداد ۲ اسفند ۱۳۹۳ درگذشت. او فرزند آیت الله خاتمی و مادر شهید بود. اینها هم به او جایگاه ویژه ای می بخشید.

اما این مرگ در سیاق و زمینه خاصی روی داد. محسنی اژه ای- معاون و سخنگوی قوه قضائیه در ۲۷ بهمن ۹۳ در مصاحبه با رسانه ها در مورد ممنوعیت انتشار سخنان و تصاویر محمد خاتمی گفت:

"در مورد کسانی که شورای عالی امنیت ملی در مورد آنها تصمیم گرفته یا قوه قضائیه آنها را به عنوان سران فتنه محسوب می کند، دستگاه قضا می تواند دستوراتی بدهد. در مورد فرد مورد نظر نیز دستور داده شد که رسانه ها حق ندارند تصویر یا مطالب او را منعکس و منتقل کنند، این دستور همچنان به قوت خود باقی است و اگر رسانه ای خلاف آن عمل کند با آن برخورد خواهد شد."

پس از این سخنان، رسانه ها به دلیل ترس از توقیف، دیگر نامی از محمد خاتمی نبردند. خبرگزاری فارس- متعلق به بسیج سپاه پاسداران- هم در ۲/۱۲/۹۳ از ابراهیم رئیسی- دادستان کل کشور- در مورد ممنوع التصویر شدن خاتمی سؤال کرد. دادستان کل کشور در پاسخ **گفت**: "سخنگوی قوه قضائیه موضع خود را اعلام کرده و فکر می کنم با توضیحی که سخنگو ارائه کرده جای هیچ گونه تردیدی باقی نمی ماند".

درست چند ساعت بعد، پیام اکبر هاشمی رفسنجانی خطاب به محمد خاتمی منتشر شد. او **نوشت**:

"حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سید محمد خاتمی. درگذشت خواهر بزرگوارتان، حاجیه خانم فاطمه خاتمی را به جناب عالی و خانواده های خاتمی و خلیلی تسلیت می گویم. خانم مکرّمه ای که در انتساب، صبیبه آیت الله سید روح الله خاتمی و در اکتساب مادر شهید عزیز حسن خلیلی است که هر کدام آنها می تواند دلیلی برای قرب الهی و علو درجات در بارگاه احدیت باشد. صبر جمیل و تسلائی خاطر بازماندگان را از خدای متعال خواستارم. اکبر هاشمی رفسنجانی. رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام."

حسن روحانی هم به عنوان رئیس جمهور و رئیس شورای عالی امنیت ملی دستور معاون قوه قضائیه و دادستان کل کشور را نادیده گرفت و خطاب به خاتمی **نوشت**:

"حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای سید محمد خاتمی "دامت عزّه" درگذشت بانوی ارجمند خانم فاطمه سادات خاتمی"، خواهر مؤمنه و فاضله آن جناب موجب تأسف و تالم خاطر گردید. اینجانب مصیبت وارده را به جناب عالی؛ خاندان معزز و همه بستگان و ارادتمندان بیت شریف مرحوم آیت الله "سید روح الله خاتمی" تسلیت و تعزیت می گویم و از خداوند متعال برای همه بازماندگان، صبر و اجر نیکو و برای آن مرحومه که با فداکاری و تقدیم شهیدی برومند، سهمی گرانقدر در بارور نمودن آرمان های

انقلاب اسلامی ایران ایفا نمود، رحمت و مغفرت بی کران الهی را مسئلت می نمایم. حسن روحانی. رییس جمهوری اسلامی ایران".

اسحاق جهانگیری- معاون اول رئیس جمهور- هم طی پیامی به محمد خاتمی تسلیت گفت. برخلاف تأکید قوه قضائیه که خاتمی را یکی از "رهبران فتنه" می خواند، جهانگیری نوشت: "بی تردید نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران مرهون زحمات و بردباری چنین مادران با ایمان و آزاده ای است که فرزندان خود را در راه اسلام تقدیم کرده اند".

سید حسن خمینی- نوه آیت الله خمینی- هم طی پیامی خاتمی را "سرور معظم" خواند و نوشت :

"سرور معظم حضرت حجه الاسلام و المسلمین آقای حاج سید محمد خاتمی دامت برکاته. ضایعه مولمه درگذشت خواهر گرامی تان مادر شهید سعید حاجیه خانم سیده فاطمه خاتمی را خدمت جنابعالی ، مادرگرامی و بزرگوارتان و اخوان و خواهران گرامی و همچنین خدمت بیت آیت الله خاتمی قدس سره الشریف تسلیت عرض نموده از خداوند متعال علو درجات ایشان و دوام توفیقات و طول عمر با عزت و سربلندی برای جنابعالی مسئلت دارم".

پیام عجیب خامنه ای

آیت الله خامنه ای گرفتار مشکل شد. تسلیت گفتن به محمد خاتمی که به فرمان خودش ممنوعیت رسانه ای پیدا کرده بود، ناممکن بود. اما نمی توانست مرگ فرزند آیت الله خاتمی و مادر شهید را تسلیت نگوید. روز بعد از پیام های یادشده - یعنی در ۳ اسفند ۹۳ - او طی پیامی به همسر آیت الله خاتمی (یعنی مادر محمد خاتمی) تسلیت گفت. در کنار متن پیام نیز در وبسایت خود، عکس مشترکی را منتشر کرد که در دوران تجاوز صدام حسین به ایران در پشت سر آیت الله خاتمی برای نماز به او اقتدا کرده بود. خامنه ای نوشت :

"سرکار بانوی مکرم همسر گرامی مرحوم آیه الله خاتمی اعلی الله مقامه. مصیبت درگذشت صبیبه محترمه ام الشهید خانم خلیلی رحمة الله علیها را تسلیت میگویم و از خداوند متعال برای جنابعالی و دیگر بازماندگان صبر و اجر مسألت مینمایم. خداوند آن مخدره را با اولیانش محشور فرماید و مشمول رحمت و مغفرت قرار دهد".

بدین ترتیب، به عنوان ولی فقیه، فرمان ممنوعیت نام بردن از خاتمی به عنوان یکی از "سران فتنه" را رعایت کرد.

چند ساعت پس از پیام او، پیام تسلیت علی شمخانی- دبیر شورای عالی امنیت ملی- خطاب به محمد خاتمی انتشار یافت، در حالی که در پایان پیام، خود را "نماینده مقام معظم رهبری در شورای عالی امنیت ملی" معرفی کرده بود. او نوشت :

"برادر ارجمند جناب حجت الاسلام و المسلمین سیدمحمد خاتمی. با سلام؛ مصیبت درگذشت، همشیره محترمه، ام‌الشهید خانم فاطمه خاتمی را به جناب عالی و مادر بزرگوار و دیگر بازماندگان تسلیت می‌گویم و از خداوند متعال برای بستگان آن مرحومه صبر و اجر مسالت دارم. خداوند آن مرحومه را با فرزند شهیدش و اولیاء الله محشور فرماید. علی شمعانی. **نماینده مقام معظم رهبری** و دبیر شورای عالی امنیت ملی".

تسلیت ظریف، وزیر امور خارجه دولت روحانی، به محمد خاتمی- با توجه به نزدیکی او به خامنه‌ای- هم معنادار بود: "حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدمحمد خاتمی. ضایعه درگذشت مرحومه مغفوره سعیده سرکار خانم خاتمی همشیره گرامی جنابعالی موجب تأثر و تألم اینجانب گردید. خواهشمندم در این ضایعه غمبار مراتب تسلیت عمیق و ابراز همدردی اینجانب را پذیرا باشید. از خداوند منان برای آن بانوی مومنه، رحمت و غفران الهی و برای آن برادر ارجمند و سایر بازماندگان محترم شکیبایی و اجر جزیل از درگاه باری تعالی مسالت می‌نمایم. محمدجواد ظریف. وزیر امور خارجه".

خامنه‌ای به رئیس جمهور و وزراً به طور علنی در شهریور ماه درباره فتنه گران تذکر داده که "**فتنه خط قرمز نظام است**". اما وزراً یا خاتمی را یکی از "سران فتنه" به شمار نمی‌آورند، و یا نظر دیگری درباره "**جنبش انتخاباتی سبز**" دارند.

برخورد مراجع تقلید و فقیهان نیز قابل تأمل بود. پیام های تسلیت **آیت الله یوسف صانعی**، **آیت الله حسین راستی کاشانی**، **آیت الله بیات زنجانی**، **آیت الله مسعودی خمینی**، **آیت الله صافی گلپایگانی و موسوی اردبیلی**، **آیت الله محمد باقر موسوی خوانساری**، **آیت الله نورمفیدی** (نماینده ولی فقیه در استان گلستان و امام جمعه گرگان)، **احمد منتظری**، و... خطاب به محمد خاتمی نیز نشان داد که ممنوعیت قضایی فقط رسانه ها را ترسانده که به دلیل فرار از توقیف از آن حکم تبعیت کرده اند.

علی لاریجانی- رئیس مجلس- که به محمود احمدی نژاد و **علی فلاحیان** تسلیت گفت، به محمد خاتمی تسلیت نگفت. علی جنتی- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به خاتمی تسلیت گفت، اما سخنگوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی **گفت** که ممنوع تصویر کردن خاتمی توسط قوه قضائیه، مطابق قانون مطبوعات، لازم الاجرا است.

با همه اینها، راه ورود خاتمی ممنوع الخروج از کشور و ممنوع تصویر به نظام بسته است. هدف محدودسازی او به گونه ای است که حتی نتواند در انتخابات مجلس شورای اسلامی در ۷ اسفند ۹۴ و انتخابات ریاست جمهوری خرداد ۹۶ از طریق حمایت از افراد و گروه‌ها تأثیرگذار باشد.

احمدی نژاد در راه است

محمود احمدی نژاد چند وقتی است که فعالیت های خود را آغاز کرده است. او اقتصاد کشور را نابود کرد و تحویل حسن روحانی داد. پیامدهای ناکارآمدی، بی کفایتی، عدم تخصص، فساد گسترده، و... دوران وی اینک خود را به خوبی در رکودتورمی آشکار کرده است. اما همیشه اکثریت مردم چشمشان به حال است،

نه گذشته. انتظار آنان این است که مسئولان فعلی مسائل را حل کنند، برایشان مهم نیست که آنها را چه کسی آفریده است.

به همین دلیل، یک نظر سنجی جدید نشان می‌دهد که میزان رضایت از حسن روحانی از ۵۸ درصد در آبان ۹۳ به ۴۹ درصد در بهمن ۹۳ کاهش یافته است. تعداد ناراضیان از وی هم به ۳۰ درصد افزایش یافته است.

وقتی مسائل حل نمی‌شوند، نوستالوژی "گذشته به اصطلاح طلایی" مردم را گرفتار می‌سازد. نظر سنجی‌ها نشان می‌دهند که برای ریاست جمهوری آینده، محمود احمدی با فاصله اندکی پس از حسن روحانی قرار دارد. زمان هم به سود احمدی نژاد است. یعنی اگر زمان بگذرد و وضعیت اقتصادی بهبود چشمگیری نیابد، احمدی نژاد رتبه اول را از حسن روحانی خواهد گرفت. شاید هاشمی رفسنجانی هم نگران صعود دوباره احمدی نژاد است که در ۲/۱۲/۹۳ سخنانش به هیأت رئیسه مجلس خبرگان را با تیتر "اصل انحراف، خود احمدی نژاد است"، در وبسایتش بازنشر می‌دهد.

البته پیش بینی وضعیت یک سال آینده هم امکان پذیر نیست، چه رسد به پیش بینی سال ۹۶. دستیابی یا عدم دستیابی به توافق نهایی هسته ای و لغو رفته رفته تحریم های اقتصادی یکی از معادلات تعیین کننده است. اگر هم توافق نهایی هسته ای حاصل شود، تصمیم این است که به عنوان پیروزی رهبری و نظام قلمداد شود، نه حسن روحانی.

اگر خامنه ای در سال ۹۶ زنده باشد، شاید بخواهد که فردی چون قاسم سلیمانی را رئیس جمهور سازد. در این صورت به احمدی نژاد خواهند گفت که رویت را زیاد نکن و کاندیدا نشو. اگر هم بشود، شورای نگهبان وی را رد صلاحیت خواهد کرد.

در عین حال خامنه ای بین خاتمی و احمدی نژاد، قطعاً احمدی نژاد را انتخاب خواهد کرد و کرده است. یکی از ملاک های حقارت و ذلت زمامداران جمهوری اسلامی، تبعیت آنان در تسلیت گفتن به افراد از مشی خامنه ای است. این حقارت در تسلیت هایی که پس از درگذشت آیت الله منتظری صادر شد، به خوبی خود را نمایان کرد. بسیاری از زمامداران به بیانیه خداگونه خامنه ای نگریسته و مطابق آن بیانیه صادر کردند. خامنه ای پنج سال زندانی کردن آیت الله منتظری در منزلش را "کفاره" ایستادگی در برابر آیت الله خمینی و خودش به شمار آورد و آن مجازات دنیوی را به جای مجازات اخروی قلمداد کرد.

منبع: رادیو زمانه، ۰۳ اسفند ۱۳۹۳